

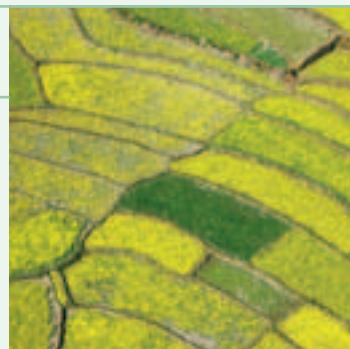

Az EU-ban érvényesülő trendek az életminőségre vonatkozóan: 2003–2009

> Összefoglalás <

„A szegénység nagy jelentőségű probléma az EU-ban, és [...] a jelenlegi gazdasági és pénzügyi helyzet csak tovább ront ezen az állapoton. A válság érzeteti hatását: az európai polgárok jelentős hányada manapság nehezen jön ki fizetéséből. [...] Az EU következő évtizedre vonatkozó új stratégiája - az Európa 2020 – és annak célkitűzése, hogy 2020-ra legalább 20 millió európaiat emel ki a szegénységből, fontos üzenetet közvetít arra vonatkozóan, hogy a tagállamok valóban elkötelezettek a kézzelfogható eredmények eléréséért egy igazságosabb és befogadóbb Európa érdekében.”

Andor László, a foglalkoztatásért, szociális ügyekért és a társadalmi összetartozásért felelős európai biztos, 2010. június (idézet az Európai Bizottság sajtóoldaláról).

Életminőség és európai politika

Az európaiak életminőségében bekövetkező változások nyomon követése és a polgárok jólétének fokozását célzó politikák kidolgozása egyre nagyobb jelentőséggel bír az uniós vitában. Egyre szélesebb körben elismert tény, hogy noha az olyan gazdasági mutatók, mint a bruttó hazai termék (GDP) fontosak egy ország jóléti szintjének értékelésekor, önmagukban nem elégségesek. Egyre elterjedtebb az az érvelés, hogy a közpolitikát abból a szempontból kell értékelni, hogy hogyan segíti elő közvetlenül a polgárok jólétét, figyelembe véve a társadalmi és környezeti, valamint a gazdasági körülményeket. Ezt a nézőpontot tükrözik például az OECD és az Európai Bizottság közelmúltbeli kezdeményezései is.

Eközben a Nicolas Sarkozy francia elnök kormányának kezdeményezésére létrehozott, a gazdasági teljesítmény és a társadalmi haladás mérésével foglalkozó bizottság kísérletet tett arra, hogy megállapítsa a GDP-nek, mint a gazdasági teljesítmény és a társadalmi haladás mutatójának a korlátait, valamint hogy megvizsgálja az alternatív mérési eszközök megvalósíthatóságát. Az Eurofound mindehhez az általa végzett európai életminőség-felmérésekből származó adatokkal járul hozzá. E felmérések lehetővé teszik a 2003 és 2007 között megfigyelhető trendek és fejlemények, valamint egy kevesebb számú kérdést tartalmazó Eurobarométer felmérés keretében a 2009 szeptemberéig lezajlott változások feltérképezését.

Az Eurofound 2007-ben végzett második európai életminőség-felméréseinek idején az európai foglalkoztatási ráták – különösen a nők és az idős munkavállalók körében – az eddigi legmagasabbra

emelkedtek, míg a munkanélküliségi mutatók 2008 márciusában érték el mélypontjukat. Ennek ellenére a lisszaboni stratégia értékelése megállapítja, hogy a munkaerőpiacról leginkább kiszorult polgárok számára a megnövekedett foglalkoztatás továbbra sem járt számottevő előnnyel. A helyzet ráadásul hamarosan tovább súlyosbodhat: a 2008 második felében kezdődött pénzügyi válság a második világháború óta jegyzett legsúlyosabb recesszióba taszította Európát. Hatása nem csupán az országok és a vállalatok gazdasági jellemzőiben, hanem az európaiak mindennapi munkájában és életében is érezhető. Jóllehet, a gazdasági körülmények mára már talán széles körben javulnak, a foglalkoztatás – különösen a balti államokban, Írországban és Spanyolországban – továbbra is csökken. 2009 végére a munkanélküliek száma Európa-szerte elérte a 23 milliót; a munkanélküliség 2008 óta bekövetkezett összes növekedésének közel egynegyede a fiatalokat – és különösen a fiatal férfiakat – érinti. Összességében a fiatalkori munkanélküliség 2009 decemberében 21%-ra emelkedett, míg ez az arány Lettországban és Spanyolországban meghaladta a 40%-ot.

Európai életminőség-felmérés – az európai élet alakulása pillanatképekben

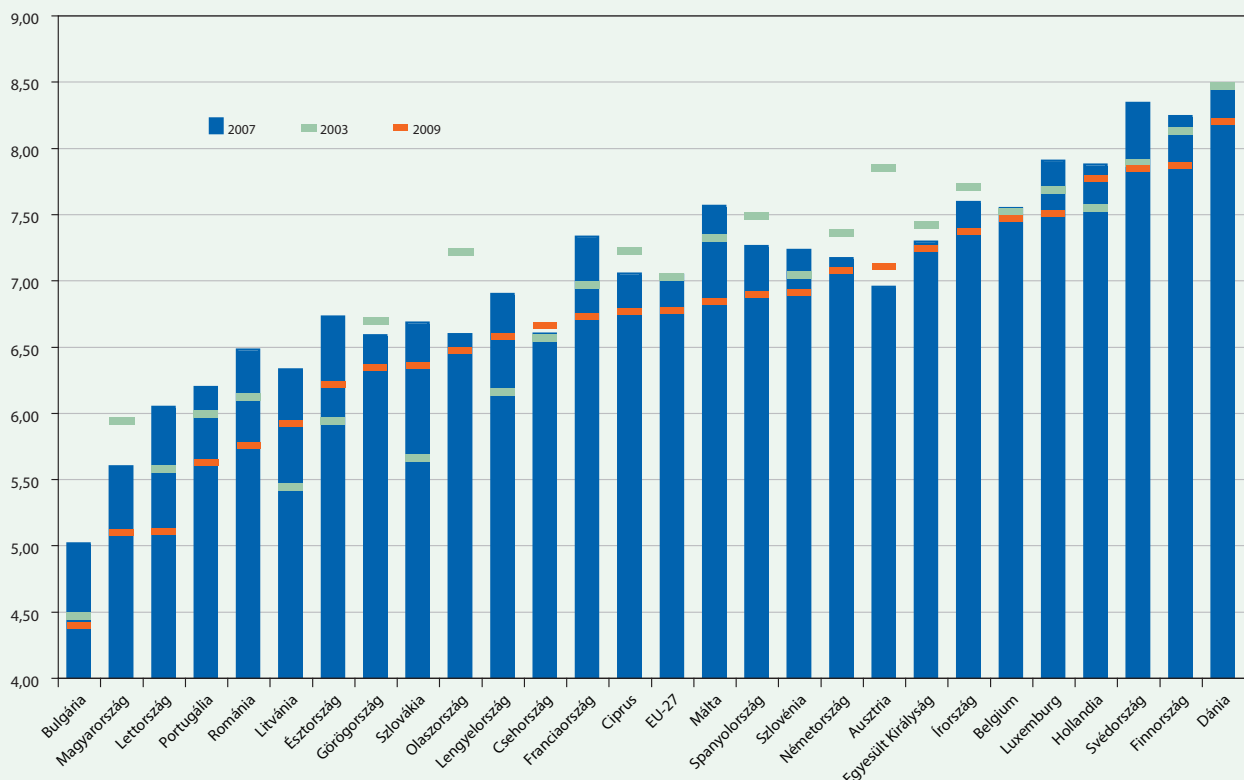
Az objektív élet- és munkakörülményekről szóló információkon túl a döntéshozóknak azzal is tisztában kell lenniük, hogy a polgárok hogyan értékelik saját életük, illetve annak a társadalomnak a minőségét, amelyben élnek: a hagyományos gazdasági mutatók kizárólagos figyelembevétele elfedheti vagy elhalványíthatja a különböző társadalmi csoportok

tapasztalatai közötti különbségeket. Az Eurofound 2003-ban indította első európai életminőség-felmérését azzal a céllal, hogy megismerje az európai felnőttek véleményét, hozzáállását és tapasztalatait, és ezek alapján értékelhesse életminőségüket. Az első felmérés során több mint 25 000, 18. életévét betöltött felnőttel készült interjú az akkori 15 tagállamban, a 2004. évi csatlakozásra készülő 10 új tagállamban, valamint Bulgáriában, Romániában (és Törökországban). 2007-ben nagy részben ugyanezeket a kérdéseket tették fel több mint 35 000 résztvevőnek a bővített 27 tagú EU-ban, Horvátországban, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságban, Norvégiában és Törökországban. A két felmérés eredményei nemcsak az országokra nézve reprezentatívak, hanem maga a két felmérés is összehasonlítható. A 2009 szeptemberében végzett különleges Eurobarometer-felmérésben hozzávetőleg 20 olyan kérdés szerepelt, amelyet az életminőség-felmérések is tartalmaztak. Míg a kérdések közvetlenül összehasonlíthatók, az Eurobarometer-felmérés esetében a lakossági mintát kizárólag a 27 EU-tagállam polgárai alkotják. Ezzel szemben az európai életminőség-felmérések során a tagállamokban lakóhellyel rendelkező lakosokkal készült az interjú, akiknek 96%-a volt az adott ország polgára. Igaz, hogy ha az a cél, hogy a lehető legpontosabb becsléseket készítsük, a tagállamonként 1000 fős minta kicsinek számít, és az egyes országokban idővel bekövetkező változásokról készült elemzéseket körültekintően kell értékelni. Ugyanakkor megfigyelhetünk néhány következetesen előforduló eredményt, amelyek nagyjából összhangban állnak a várakozásokkal, és amelyek képet adnak a polgárok 2003–2009 között megélt tapasztalatairól.

A 2003 és 2007 közötti változás – legalábbis részben – a bővítés által az életminőségre gyakorolt hatást tükrözi, amely az új tagállamokban a legnagyobb változásokról beszámoló társadalmi csoportok számára különösen meghatározó volt. 2003 és 2007 között az életminőség szintje a 27 tagállam összességére vonatkozóan viszonylag állandó maradt, noha néhány kisebb pozitív változás megfigyelhető volt. Az EU-hoz 2004-ben csatlakozó országokban az életminőség érezhetőbb mértékben javult, mint a régi tagállamokban. Ez vonatkozott a megkérdezetteknek a magánéletük egyes területeivel, például a lakhatással vagy az életszínvonallal, illetve a közszolgáltatásokkal, például az oktatással, egészségüggyel és tömegközlekedéssel való elégedettségére, valamint életminőségük átfogó értékelésére is. Az EU-hoz 2007-ben csatlakozó Bulgáriában és Romániában jóval kevesebb javulás mutatkozott az életminőség értékelésében. A magasabb jövedelmű csoportok tagjai általában kedvezőbben ítélték meg az életüket, mint az alacsonyabb jövedelmű csoportok tagjai; ez a különbség markánsabb volt, mint a férfiak és nők, illetve az idősek és fiatalok közötti eltérések (és különösen szembetűnő volt az új tagállamokban).

2007 és 2009 között az életminőségre vonatkozó trendek bizonyos mértékben várhatóan tükrözni fogják az európai gazdasági és foglalkoztatási válság hatásait. Fontos azonban dokumentálni és értelmezni az élet különböző területeivel való elégedettségben bekövetkezett változások mértékét, valamint azonosítani a pénzügyi válság által legsúlyosabban érintett csoportokat. A felmérések adatai fényt

1. ábra: Az étellel való általános elégedettség, EU-27, 2003–2009

deríthetnek ezekre a problémákra, ha a kérdésekről azt feltételezzük, hogy kellően érzékenyen mérik az ilyen változásokat. El kell továbbá ismerni, hogy az adatok kizárólag a viszonylag nagy társadalmi csoportok véleményét és tapasztalatait tükrözhetik, mivel a minták túlságosan kicsik ahhoz, hogy bizonyos veszélyeztetett csoportok – például az egyedülálló szülők vagy a bevándorlók – változó helyzetét dokumentálják, míg más, társadalmilag kirekesztett csoportok – például a hajléktalanok – nem képviselik magukat a felmérésekben.

Az étellel és az életszínvonallal való elégedettség csökkenése

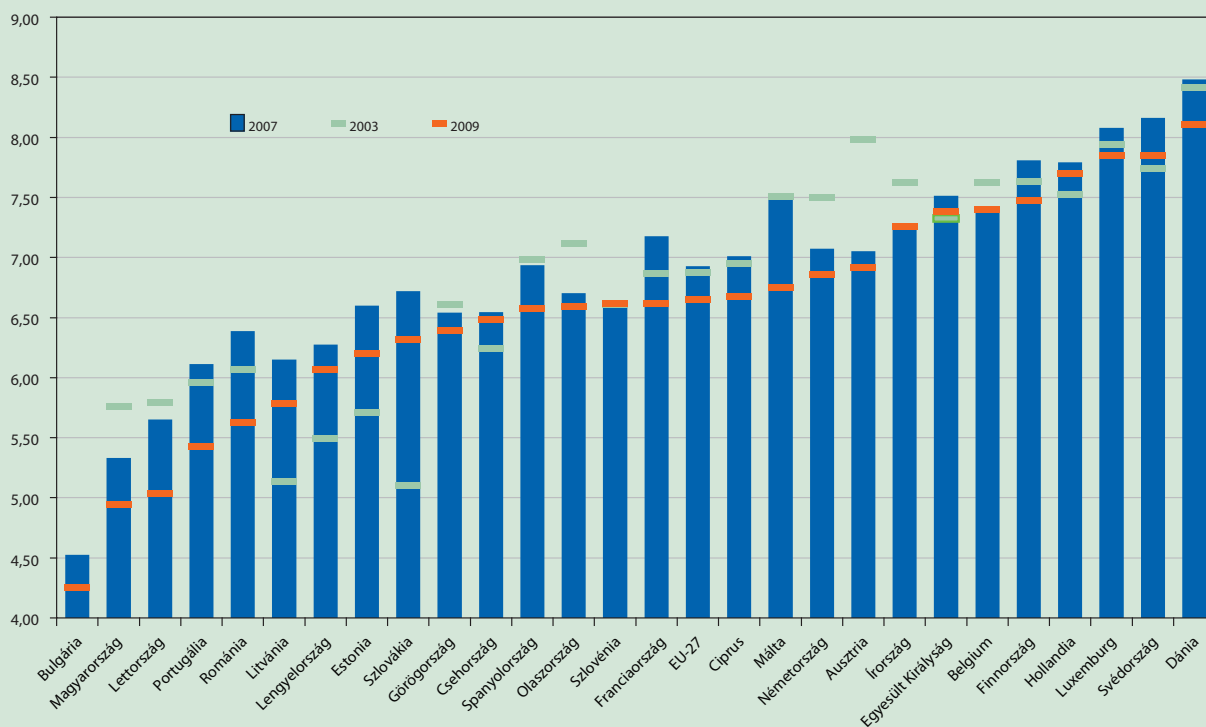
Általánosságban elmondható, hogy a legfeltűnőbb változások 2007 és 2009 között az étellel általában és az életszínvonallal való elégedettség terén voltak megfigyelhetők. Ahogyan az 1. ábrán látható, 2007 utolsó negyedéve és 2009 szeptembere között az étellel való általános elégedettség átlagos szintje EU-szerte 7,0-ról 6,8 pontra, vagyis hozzávetőleg 4%-kal esett vissza. Ez a csökkenés erőteljesebben jelentkezett az új tagállamokban, ahol a korábbiakban nőtt az étellel való átfogó elégedettség: itt az átlagérték 6,5-ről 6,1-re esett vissza, és ez a 6%-os csökkenés a kétszerese az étellel való elégedettség EU15-ben tapasztalt visszaesésének. A csökkenés mértéke Bulgáriában (ahol az étellel való elégedettség átlagos mértéke a 2007. évi 5,0-ról 2009-ben 4,4 pontra esett), Romániában, Máltán, Észtországban és Lettországon volt a legnagyobb, illetve Franciaországban, ahol az étellel való elégedettség átlagos értékelése 7,3-ról 6,7-re módosult. Ennélfogva a balti államokban például az étellel való elégedettség csökkenésének íve a GDP esésének ívét tükrözi. Ugyanakkor vannak országok (Málta, Franciaország),

ahol a visszaesés nem áll arányban a GDP viszonylag kismértékű csökkenésével.

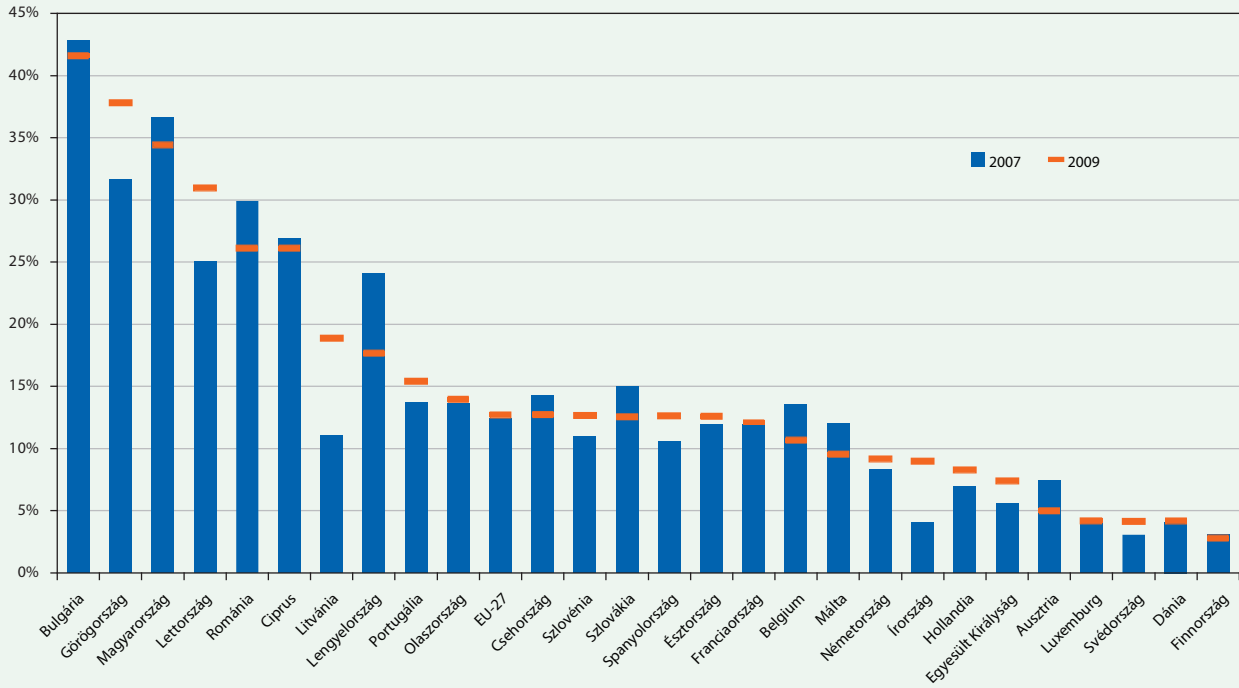
A férfiak és nők között 2007 és 2009 között nem mutatkoztak eltérések az étellel való elégedettség terén. Az idősek és a fiatalok között azonban nyilvánvaló különbség volt megfigyelhető: a 18 és 34 év közöttiek körében az étellel való elégedettség szintje csupán 1%-kal, míg az idősek között 5%-kal esett vissza. A 12 új tagállamban a 65 évnél idősebbek esetében jóval markánsabban csökkent az étellel való elégedettség mértéke, mint az EU-15 tagállamok azonos korcsoportjában – előbbieknél az esés 10%-os, míg utóbbiaknál 3%-os volt. Ez összhangban áll a korábbi felmérésekből származó eredményekkel: a felmérések eredményei összességükben azt mutatják, hogy a 12 új tagállam idősebb polgárai kevésbé élvezték a bővítés előnyeit, és a gazdasági válság veszélyeivel szemben kiszolgáltatottnak érzik magukat. 2009-ben az étellel való elégedettség átlagértéke az EU-15 tagállamaiban élő 65 év felettek körében 7,0, míg a 12 új tagállamban élők esetében csupán 5,5 volt, ami részben összefüggésben állhat a 12 új tagállamban élő idősek rosszabb egészségi állapotával.

A háztartási jövedelem és az anyagi körülmények, illetve az étellel való elégedettség értékelése között következetes összefüggés áll fenn. A 2007. és a 2009. évi felmérésben egyaránt szerepelt egy kérdés arra vonatkozóan, hogy a megkérdezettek milyen könnyen/nehezen tudják beosztani a fizetésüket. 2007-ben azok esetében, akik könnyen kijöttek a fizetésükből, az étellel való elégedettség átlagértéke 7,8, 2009-ben pedig 7,7 volt. Azok körében, akik nehezen jöttek ki a fizetésükből, ez a két érték 5,3, illetve 4,9 volt. Az étellel való elégedettség tehát a jövedelmük beosztásával kapcsolatos nehézségekről

2. ábra: Az életszínvonallal való elégedettség, EU-27, 2003–2009

3. ábra: A jövedelmükből nehezen kijövők aránya

beszámolóik körében 2007 és 2009 között átlagosan 8%-kal csökkent. Ez a visszaesés azonban a 12 új tagállamban erőteljesebben jelentkezett (15%), szemben az EU-15 országokban megfigyelt 6%-kal, ami feltehetően a 12 új tagállamban tapasztalható súlyosabb nehézségeknek tudható be. A felmérés készítése idején munka nélkül levők esetében az étellel való elégedettség átlagos pontszáma az EU-15 tagállamaiban nem változott, míg a 12 új tagállam esetében 5,7-ről 5,0 pontra esett vissza, ez 11%-os csökkenést jelent.

Hasonló csökkenő minta figyelhető meg, ha az egyének saját életszínvonalukkal való elégedettségét hasonlítjuk össze. Átlagosan a 12 új tagállam polgárainak életszínvonalukkal való elégedettsége 2003 és 2007 között 9%-kal nőtt. Ugyanakkor, 2007 és 2009 között 6%-kal csökkent. Az EU-15 tagállamaiban az életszínvonalal való elégedettség 2007 és 2009 között kisebb mértékben, 4%-kal esett vissza. Továbbá az életszínvonalal való elégedettség átlagos mértéke az EU-15 esetében 6,9, míg a 12 új tagállamban 5,8 pontnak felelt meg. A legnagyobb visszaesés Romániában és Máltán jelentkezett, majd Lettország és Portugália, valamint Franciaország és Észtország következett – tehát az életszínvonal észlelt csökkenése korántsem csak a 12 új tagállamban vagy a válság által legsúlyosabban érintett országokban mutatkozott.

A társadalmi csoportok tekintetében a gazdasági válságot a jelek szerint a 12 új tagállamban élő idősök szenvedték meg leginkább. Míg a 65 év felettek körében az életszínvonalal való elégedettség mértéke az EU-15 tagállamaiban 5%-kal, addig a 12 új tagállamban 12%-kal csökkent. Ezenfelül a 12 új tagállamban az idősök alacsonyabbnak értékelik az életszínvonalukkal való elégedettségüket, mint a 15 másik uniós tagállam azonos korcsoportba tartozó polgárai: a 2009. évi felmérés szerint a 65 év felettek körében az életszínvonalal való elégedettség átlagértéke a 15 régi tagállamban 6,9, míg a 12 új tagállamban 5,2 volt.

Nem meglepő, hogy azok, akik bevallásuk szerint nehezen jönnek ki a fizetésükből, jóval kevésbé elégedettek az életszínvonalukkal, mint azok akik könnyen beosztják jövedelmüket. 2009-ben a pénzügyi nehézségekkel küzdő személyek 4,5-re értékelték az életszínvonalukkal való elégedettség mértékét, míg az ilyen nehézségekkel nem küzdő megkérdezettek esetében ez az érték 7,8 pont volt. Az EU-15 tagállamaiban a jövedelmüket nehezen beosztó személyek elégedettségének mértéke 2009-ben a 2007. évi szinthez képest nem csökkent; ezzel szemben a 12 új tagállamban az e csoportba tartozó polgárok 12%-kal voltak elégedetlenebbek, ami – legalábbis a problémák észlelését tekintve – komolyabb nehézségekre enged következtetni.

Az 1. táblázat adatai szerint a 12 új tagállamban hozzávetőleg kétszer annyian vannak azok, akiknek gondot okoz jövedelmük beosztása, mint a 15 régi tagállamban. 2009-ben a nehézségekkel küzdő polgárok aránya Bulgáriában, Görögországban, Magyarországon és Lettországban volt a legmagasabb (az érték valamennyi országban meghaladta a 30%-ot, Bulgáriában pedig a 40%-ot is). Ez a minta 2007 óta szinte alig változott; a legnagyobb növekedés (több mint 5%) Görögországban, Írországban, Lettországban és Litvániában volt megfigyelhető (3. ábra).

1. táblázat: A gazdasági teher összetevői, EU-15 és a 12 új tagállam

	EU-15		A 12 új tagállam	
	2007	2009	2007	2009
„Nehezen jön ki a fizetéséből”	10%	11%	26%	22%
„Nem engedheti meg magának, hogy húst vásároljon”	4%	6%	20%	21%
„Nem engedheti meg magának az üdülést”	24%	28%	55%	55%

A nélkülözési index két konkrét mutatóját használták arra, hogy a változásokat azonosítsák a viszonylag súlyos nehézségeket megélők körében: „nem engedheti meg magának, hogy minden másnap húst, csirkét vagy halat fogyasszon”, és „nem engedhet meg magának évente egyszer egyhetes üdülést otthonától távol”. Az 1. táblázatból látható, hogy az új tagállamokban jóval nagyobb azok aránya, akik a fentieket nem engedhetik meg maguknak, ugyanakkor 2007 és 2009 között e tekintetben viszonylag elenyésző mértékű változás tapasztalható. A nélkülözés Magyarországon növekedett a legnagyobb mértékben, ahol azon polgárok aránya, akik bevállalásuk szerint nem tudják megfizetni a húst, 2007 és 2009 között 32%-ról 42%-ra emelkedett, míg azok aránya, akik nem engedhetik meg maguknak az üdülést, a 2007. évi 61%-ról 2009-ben 73%-ra nőtt; ehhez hasonló szintű nélkülözésről egyedül Bulgária számolt be 2009-ben.

Családi élet, munkahelyi elégedettség és egészség – elenyésző változás

Míg 2007 és 2009 között szembetűnően csökkent az emberek életükkel és életszínvonalukkal való elégedettsége, addig az életük más területeivel való elégedettségének mértéke kevésbé változott. 2003 és 2007 között a 27 tagállamban kisebb mértékben (1%-kal) esett a családi élettel való elégedettség átlagos szintje és hasonló csökkenés volt megfigyelhető az egészségi állapot terén is, miközben a munkahelyi elégedettség 2%-kal mérséklődött. 2007 és 2009 között a családi élettel és az egészségi állapottal való elégedettség szintje kissé erőteljesebben csökkent, a munkahelyi elégedettség mértéke azonban rendkívül stabil maradt (2. táblázat).

2. táblázat: Az élet különböző területeivel való elégedettség, EU-15 és a 12 új tagállam

	EU-15		A 12 új tagállam	
	2007	2009	2007	2009
Családi élet	7,95	7,81	7,70	7,52
Munkahely	7,22	7,21	6,84	6,95
Egészség	7,44	7,26	6,98	6,7

Megjegyzés: A megkérdezettek 1-től 10-ig tartó skálán értékelték elégedettségük szintjét.

A családi élettel való elégedettség mértéke valamennyi országban viszonylag magas, és a három szempont között az idő múlásával nehéz bármilyen következetes tendenciát megállapítani. Két országcsoportban azonban 2003 és 2007 között, majd 2007 és 2009 között is csökkent a családi élettel való elégedettség – ezek Németország és Ausztria; valamint Görögország, Olaszország, Portugália és Spanyolország.

Az idősök véleménye a jelek szerint 2007 és 2009 között az átlagpolgárokénál valamivel nagyobb mértékben változott, és családi életükkel 3%-kal kevésbé voltak elégedettek, szemben a 35 és 64 év közöttiek körében mutatózó 2%-os csökkenéssel, valamint a 18 és 34 év közöttiek változatlan eredményével.

A nők és a férfiak elégedettségi szintje között nem mutatkozott eltérés.

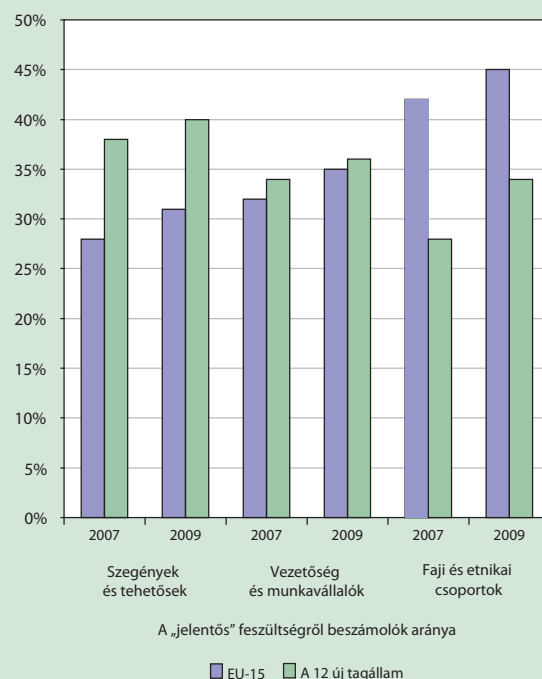
2007 és 2009 között az egészségi állapottal való elégedettség mértéke a 12 új tagállam válaszadói körében 4%-kal, míg az EU-15 tagállamainak polgárai esetében 2%-kal csökkent; a legjelentősebb visszaesés Bulgáriában, Romániában és Portugáliában jelentkezett. A lettek ugyanakkor 2009-ben elégedettebbek voltak egészségi állapotukkal, mint 2007-ben, így ezek a változások nehezen értelmezhetők.

A munkahelyi elégedettséget illető látszólagos változások hasonlóképpen zavarba ejtők. A munkahelyi elégedettség átlagos mértéke 2007 és 2009 között összességében nem változott, a 12 új tagállamban pedig átlagosan 2%-kal nőtt. Ez a gazdasági válság, a növekvő munkahelyi bizonytalanság és (legalábbis bizonyos munkavállalók esetén) a romló munkakörülmények fényében ellentmondásosnak tűnik. Az is a logikus érvek ellen szól, hogy a munkahelyi elégedettség az Egyesült Királyságban és Írországban, valamint a balti államokban javult a leginkább, hiszen ezekben az országokban jelentős számú munkahely szűnt meg. Elképzelhető, hogy a munkájukat megtartók véleményében a megkönnyebbülés érvényesül; ugyanakkor az is, hogy a válság munkahelyi elégedettségre gyakorolt hatása hosszabb távon jelentkezik majd.

A társadalmi feszültségek növekedése

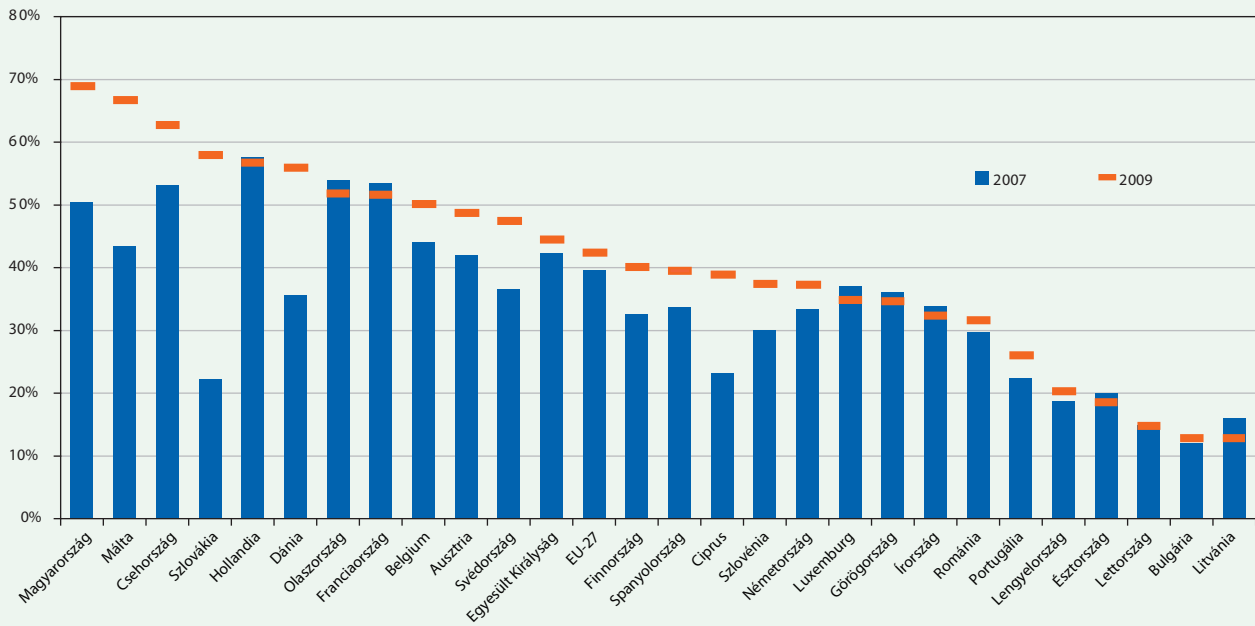
A bennünket körülvevő társadalom minősége az élet általános minőségének egyik meghatározó szempontja. Az egyének által a helyi környezetükről, a közszolgáltatásokról és a demokratikus intézmények minőségéről alkotott véleménye mellett, hogy

4. ábra: Feszültségek a társadalmi csoportok között, 2007 és 2009, EU-15 és a 12 új tagállam

Megjegyzés: Az adatok mindegyik csoport esetében a saját országban „jelentős” feszültségről beszámolóakra vonatkoznak.

5. ábra: A faji és etnikai csoportok közötti feszültség észlelt szintje, EU-27, 2007 és 2009

önmagában is fontos, saját életük minőségének összességében való megítélését is befolyásolja. A társadalmi kapcsolatok vizsgálata érdekében az európai életminőség-felmérés arra kérte a válaszadókat, hogy értékeljék az országuk különböző társadalmi csoportjai között mutatkozó feszültség szintjét. Noha sokat hallani a „nemek közötti” és a „generációk közötti” konfliktusokról, az EU-ban viszonylag kevesen állították, hogy ezek országukban komoly konfliktusforrást jelentenek. Csak ritkán fordul elő, hogy a megkérdezettek legalább 20%-a saját országában feszültséget érez a férfiak és nők, illetve a fiatalok és az idősek között. Ezzel szemben a válaszadók egyharmada (vagy még annál is több) számol be a tehetősök és a szegények, a vezetőség és a munkavállalók, valamint a különböző etnikai csoportok közötti feszültségekről.

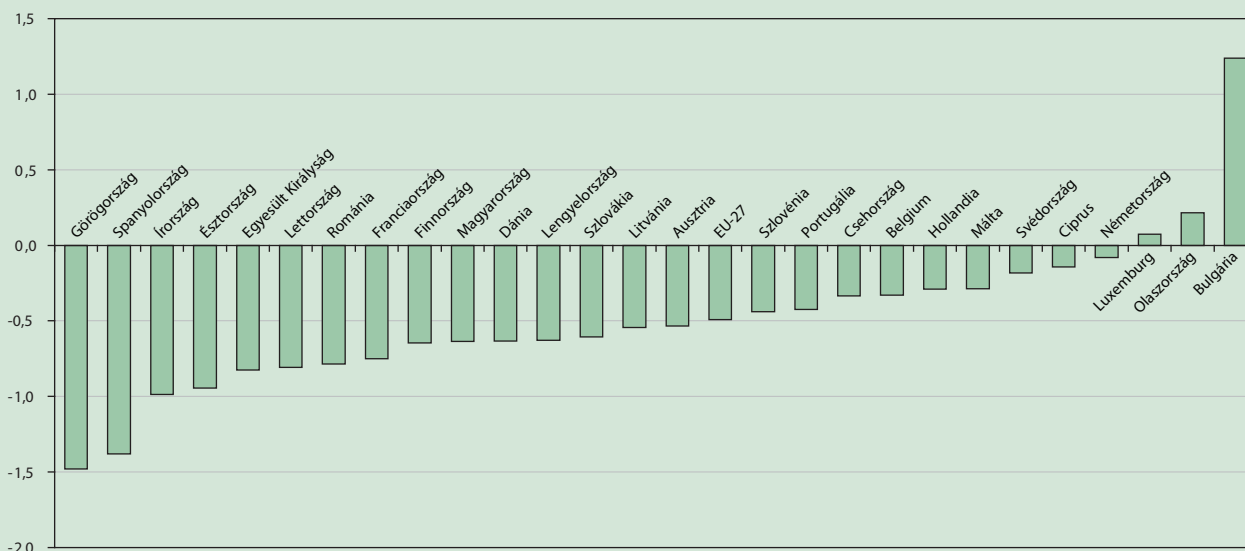
2003 és 2007 között az észlelt társadalmi feszültség szintje csökkent, és a „jelentős” feszültségről beszámoló aránya – a három csoport esetében átlagosan – négy és hat százalékpont közötti mértékben esett vissza. 2007 és 2009 között azonban a „jelentős feszültségről” beszámoló megkérdezettek aránya átlagosan két és három százalékpont közötti mértékben emelkedett. A 12 új tagállamban a különböző faji és etnikai csoportok között észlelt feszültség mértéke körülbelül hat százalékponttal nőtt. Az egyes tagállamok tekintetében az észlelt feszültség Szlovákiában (36 százalékponttal) és Máltán (24 százalékponttal) emelkedett a leginkább; továbbá 19 százalékpontos növekedés volt megfigyelhető Magyarországon. Szlovákia és Magyarország esetében a növekedés tükrözheti a többségi és a roma társadalom között meglévő feszültségekkel kapcsolatos fokozott tudatosságot. Ezenfelül azonban a „jelentős feszültségről” beszámoló aránya Dániában 20 százalékponttal, Svédországban pedig több mint 10 százalékponttal nőtt. A korábbi években jelentős bevándorlást tapasztaló országokban - az Egyesült Királyságban és Írországban - a jelentett feszültség szintje alig változott.

Össességében: a férfiak és a nők között csak kis eltérések figyelhetők meg abban a tekintetben, hogy milyen mértékben számolnak be a faji és etnikai csoportok közötti feszültségről, míg a vonatkozó értékelések 2007 és 2009 közötti változását illetően nincs különbség a két csoport között. A különböző korcsoportok tekintetében 2009-ben a 65 év felettek 40%-a észlelt „jelentős feszültséget” a faji és etnikai csoportok között, szemben a fiatal felnőttek 43%-os eredményével; az ilyen válaszok mértéke azonban a 65 év felettek körében 2007 és 2009 között hat százalékponttal, míg a fiatalok esetében két százalékponttal emelkedett.

A szegények és a tehetősök között észlelt feszültségek növekedése szintén nyilvánvaló volt 2007 és 2009 között. Az emelkedés Máltán és Szlovéniában volt a legszembetűnőbb, ahol 13%-kal több polgár számolt be „jelentős” feszültségről. Emellett 2007 és 2009 között a „jelentős feszültségről” beszámoló polgárok aránya számos észak-európai országban (Észtország, Egyesült Királyság, Finnország, Svédország, Írország és Lettország) 6 és 11 százalékpont közötti mértékben – Szlovákiában pedig 10 százalékponttal – nőtt. Talán nem meglepő, hogy e tekintetben a jelek szerint meghatározó volt a polgárok jólétének mértéke: azok, akik úgy érezték, könnyen kijönnek a jövedelmükből, kevesebb feszültséget éreztettek a tehetősök és a szegények között, mint azok, akik e téren nehézségekkel küzdöttek; előbbieknél 26, utóbbiaknak 45%-a számolt be „jelentős feszültségről”.

A vezetőség és a munkavállalók között észlelt feszültség mértéke az EU-ban 2009-ben átlagosan némileg erőteljesebb volt, s a 12 új tagállamot, valamint az EU-15 országokat egy-egy csoportnak tekintve, azok közt csak elenyésző eltérést mutatott. Az egyes országok között azonban jelentős különbségek jelentkeztek: Dániában a polgárok 4%-a, Svédországban pedig 12%-a számolt be jelentős feszültségről a vezetőség és a munkavállalók között, míg

6. ábra: A nemzeti parlamentek iránti bizalom szintjének változása, 2007–2009, EU-27

Franciaországban ez az arány 57%, Magyarországon pedig 56% volt. Ezenfelül ez az érték 2007 és 2009 között Franciaországban, Ausztriában, Észtországban, Máltán és Szlovákiában több mint 10 százalékponttal emelkedett.

Az intézmények és a polgárok iránti bizalom gyengülése

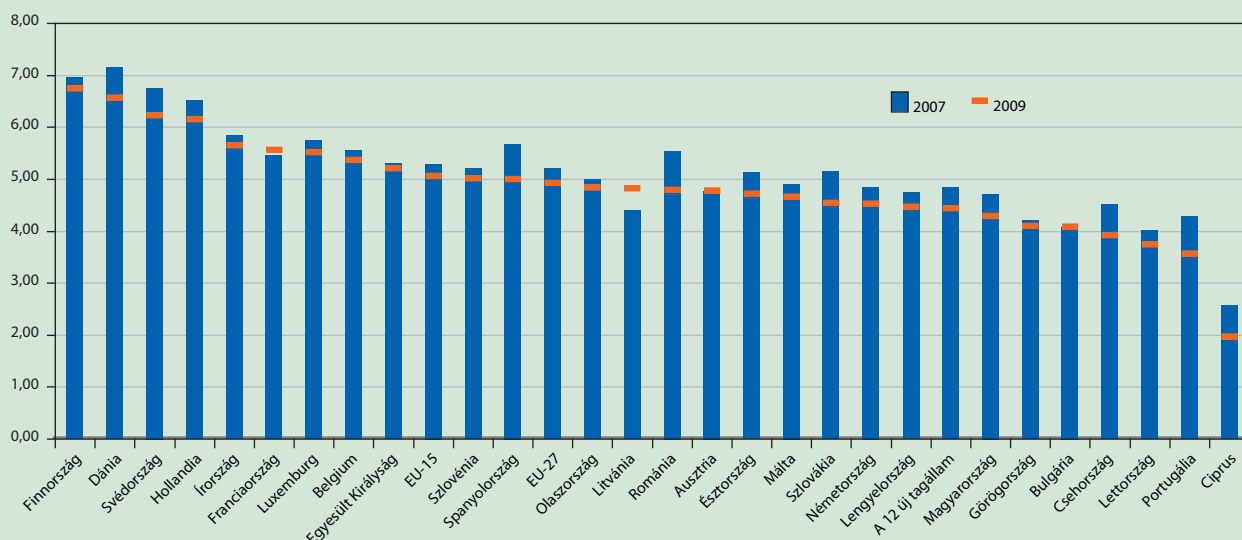
Míg úgy tűnik, hogy a társadalmi csoportok között észlelt feszültség tekintetében némileg romlott a társadalom minősége, a társadalmi tőke mutatóinak képe még kedvezőtlenebb. 2007-ben az európai életminőség-felmérés először tette fel azt a kérdést a polgároknak, hogy mennyire bíznak nemzeti parlamentjükben és kormányukban. Az Európai Unióban a polgárok (10 pontból) átlagosan 4,6-ra értékelték a kormányaikkal szembeni bizalom mértékét. Bár az érték nem volt magas, 2009-re 4,1 pontra esett vissza, amely 12%-os csökkenést jelent. 2009-ben az átlagérték az EU-15 tagállamainak esetében 4,3, a 12 új tagállam esetében pedig 3,3 volt, amiből az egyes nemzetek értékelése a következőképpen

változott: 6,2 (Luxemburg) és 5,3 (Ciprus), valamint 3,2 (Görögország) és 2,3 (Lettország). 2007 és 2009 között a legerőteljesebb csökkenést Észtországban és Lettországban, Spanyolországban és Görögországban, Írországban és Romániában tapasztalták – azaz túlnyomórészt azokban az országokban, ahol a pénzügyi válság nyomán a leginkább romlott a gazdasági helyzet. A polgárok által a második, a nemzeti parlamentjük iránti bizalommal kapcsolatos kérdésre adott válaszok hasonló mintát tükröznek; a bizalom mértékének 2007 és 2009 között tapasztalt változásait a 6. ábra foglalja össze.

Megjegyzendő, hogy az európai trenddel ellentétben Bulgária polgárai a nemzeti parlamentjük iránti bizalom szintjének számottevő erősödéséről számoltak be. A rendhagyó bulgáriai helyzet – legalábbis részben – a nemzeti választások lezajlásának tudható be, amelyekre közvetlenül a 2009. évi felmérés lebonyolítása előtt került sor.

A nemzeti intézményekbe vetett bizalom szintje Európa-szerte erősebben csökkent azok körében, akik „nehezen jöttek ki a jövedelmükből”, mint azok

7. ábra: Társadalmi tőke – az emberek iránti bizalom, EU-15 és a 12 új tagállam

között, akik számára ez „nem okozott nehézséget”. A nemek vagy a korcsoportok tekintetében egyértelmű összefüggés azonban nem figyelhető meg.

Sokat olvasni a polgártársakba vetett bizalom kifejeződésének társadalmi jelentőségéről. A válaszadókat mindhárom felmérésben megkérdezték arról, mennyire bíznak embertársaikban: a 27 tagállamra vonatkozó átlagérték a 2003. évi 5,6 pontról 2007-ben 5,2 pontra, 2009-ben pedig 4,9 pontra csökkent. Az EU-15 tagállamaira és a 12 új tagállamra vonatkozó értékekben 2007 és 2009 között bekövetkezett csökkenést a 7. ábra ismerteti.

Nemzeti szinten történt néhány figyelemreméltó értékelésbeli változás: a 2003 és 2009 között eltelt hat év során az átlagérték Portugáliában és Spanyolországban, Ausztriában és Németországban, valamint Lettországon és Cipruson legkevesebb egy értékponttal csökkent. 2007 és 2009 között a legmelegebb és Spanyolországban és Portugáliában, valamint Romániában következett be. 2007 és 2009 között a társadalmi tőke ezen mutatója összességében az EU-15 tagállamaiban 5%-kal, míg a 12 új tagállamban 8%-kal csökkent. A mások iránti bizalom mértékét a nők 2009-ben átlagosan 4,8 pontban, míg a férfiak 5,0 pontban határozták meg; a csökkenés ezenkívül némileg erőteljesebben mutatkozott a nők, mint a férfiak körében, a bizalom szintje ugyanis előbbieket esetében 6, míg utóbbiak körében 4%-kal volt alacsonyabb.

Következtetés

Az eredményeket vizsgálva megállapítható, hogy a pénzügyi válság összefüggésbe hozható az életminőség bizonyos szempontjaiban és a társadalom észlelt minőségében tapasztalt romlással. Míg 2003 és 2007 között az élettel és az életszínvonallal való elégedettség mutatója – különösen az új tagállamokban – egyaránt nőtt, addig 2007 és 2009 között csökkenő tendenciát mutatott. A visszaesések a gazdasági válság által kevésbé, illetve súlyosabban érintett országokban is megfigyelhetők: nem minden esetben a legmélyebb válsággal küzdő országok számolnak be a legnagyobb életminőségbeli változásokról. Úgy tűnik azonban, hogy Lettország és Észtország,

valamint Bulgária és Románia esetében lelassult a fokozottabb jólét felé való haladás.

Nyilvánvaló, hogy egy adott országban az átlagos életminőségben bekövetkező változások nem tükrözik maradéktalanul a valóságot: a jelek szerint bizonyos országokban egyes csoportok a közelmúltban komolyabb életminőség-romlást észleltek. Úgy tűnik, hogy 2007 és 2009 között különösen a 12 új tagállam idős polgárait érintették kedvezőtlenebbül a változások. Ezenfelül azok, akik nehezebben jönnek ki a fizetésükből, számos szempontból szintén több kedvezőtlen változást tapasztaltak életminőségükben. Ennek ellenére a gazdasági válságnak a mindennapi gazdasági tapasztalatokra gyakorolt hatását nem szabad eltúlozni: a pénzügyi teher észlelt mértéke általánosságban legalább 2009 szeptemberéig szinte egyáltalán nem változott, és a nélkülözési mutatókban is csupán viszonylag kismértékű romlás mutatkozott.

2007 és 2009 között az egyik legjelentősebb változás az volt, hogy számos tagállamban gyengült a kormány és a nemzeti parlament iránti bizalom bevallott szintje. Ebben a tekintetben a változások gyakran a válság által leginkább sújtott országokban következtek be. A csökkenés azonban nem volt következetes, és bizonyos országokban a vártnál enyhébb mértékben jelentkezett. Ezt illetően is megállapítható, hogy a bizalomérzet a legsúlyosabb pénzügyi nehézségekkel küzdők körében nagyobb mértékben csökkent, mint azok között, akik könnyebben kijöttek jövedelmükből.

A demokratikus intézmények iránti bizalom csökkenése együtt járt a társadalmi tőke hagyományos mértékegységének – a polgártársakba vetett bizalomnak – (folyamatos) gyengülésével. Ez az összetevő a társadalmi változások kezelésének kulcsa, ezért több figyelmet kellene rá fordítani. Némely esetben a társadalmi tőke terén különösen jelentős csökkenés mutatkozott azokban az országokban, ahol növekedett a társadalmi feszültségek észlelt szintje. A társadalom minőségében és az életminőség egyéb szempontjaival való elégedettségben érvényesülő említett trendek átfogóbb nyomon követésére van szükség annak érdekében, hogy elemezni lehessen a gazdasági válság európai társadalmakban megjelenő hatását.

További információ

Teresa Renehan
ter@eurofound.europa.eu

Életminőség Európában, 2003–2007
www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0977.htm

Európai Alapítvány az Élet-
és Munkakörülmények Javításáért
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ireland
Telefon: (+353 1) 204 31 00
E-mail: information@eurofound.europa.eu
Weboldal: <http://www.eurofound.europa.eu>

